

tema lunii: „exerciții de admirație“

Ancheta României literare

Vă rugăm să faceți un mic „exercițiu de admirație”: alegeți unul sau mai mulți scriitori de azi pe care îi admirați și încercați să schițați un lapidar portret al lor.

Radu Aldulescu

Crimpeie din istoria unei conviețuirii

Pe la începutul anilor '80, citeam într-o revistă literară o povestire a unui scriitor columbian, care m-a făcut să exclam: aș fi murit de fericire dacă aș fi scris așa ceva. Povestirea se numea *Urma*

singelui tău pe zăpadă și aparținea columbianului **Gabriel García Márquez**, despre care nu auzisem nimic până-n momentul acela. La câteva luni, am citit și am recitat de câteva ori *Toamna Patriarhului* și *O sută de ani de singurătate* (traducerea *mot a mot* a titlului). La doi-trei ani după aceea, Márquez primea Nobelul pentru Literatură, ca și cum i-l-aș fi acordat eu.

Spre sfârșitul anilor '80 mi-am picat în mână, la un interval de câteva luni, chemându-se parcă unul pe altul, două romane extraordinare ale unui peruan despre care auzeam tot pentru prima dată: *Războiul sfârșitului lumii* și *Conversație la Catedrală*. Vreme de douăzeci și cinci de ani și preț de tot atâtea cărți ale aceluiași scriitor citite și recitate cu osîrdie și patimă dezmișcioare, am negociat cu membrii juriului Nobelului și într-un târziu am deliberat acordarea respectivului premiu lui **Mario Vargas Llosa**. Tot în anii '80 s-a întâmplat să cunosc un mare scriitor citind și recitind o capodoperă intitulată *Darul lui Humboldt*. Pentru **Saul Bellow** n-a mai fost nevoie să pledez, deoarece luase Nobelul. La fel mi s-a întâmplat cu polonezul Wladislaw Reymont – cele două volume ale romanului său *Țărani*, tradus de Stan Velea la Editura pentru Literatură Universală, le-am citit cu suflul la gură la 16 ani, înainte de a-i descoperi pe **Rebreanu** și **Marin Preda**, tot în biblioteca părinților mei. De acolo i-am citit pe **Tolstoi**, **Flaubert**, **Gogol**, **Cehov**, **Hemingway**, **Hasek**, **Kafka**, **Petru Dumitriu** (una din primele ediții, cartonată, a nuvelei *Bijuterii de familie*, de pe vremea când scriitorul era încă în țară), **Fănuș Neagu**, **D.R. Popescu**, **Petru Popescu**... Îmi aduc aminte de una din primele ediții ale *Morometilor*, avîndu-l pe copertă pe Moromete presărîndu-și tutun pe o foiță de țigară...

Fără acești autori și mulți asemenea lor, aș fi fost cu totul altul decât cel care sunt. Încă și mai exact spus: n-aș fi fost deloc, așa încît datoriă conviețuirii neîntrerupte cu ei continui să fiu. ■

Horia Gârbea

Eu îl văd mereu tînăr și fericit

Primind tema aceasta, m-am aflat într-o situație grea. Pe cine să aleg? Admir o mulțime de scriitori. Altfel nici nu mi-aș fi dorit să devin membru al breslei, eu care, prin

formație, aveam hotărît un alt destin. Dar dintre cei pe care îi admir sau i-am admirat mulți s-au stins. Cei care au rămas sînt, unii, șefi ai Uniunii Scriitorilor sau ai publicațiilor la care colaborez și s-ar putea crede, chiar de către ei, deși elogiul meu ar fi absolut sincer, că vreau să îi flatez. Sînt mulți scriitori pe care îi admir, din toate generațiile, chiar dacă pe unii nu pot să-i și iubesc. Pentru că admirația ține de recunoașterea meritelor, iar iubirea de acceptarea defectelor, ceea ce, în anumite cazuri, nu mi se pare posibil. Dacă aș alege un scriitor din generația mea, ar părea că o fac din spirit camaraderesc, iar dacă aș opta pentru un tînăr pe care îl admir, s-ar putea crede că vreau să mă pun bine cu cei care vin din urmă. Dar, chiar dacă ar fi așa, ce mi-ar păsa, cită vreme sentimentul meu ar fi unul real și onest? Nu, dificultatea alegerii stă exclusiv în numărul mare de persoane care îmi solicită prin scrisul, dar și prin ținuta lor morală o veritabilă considerație. Mai trebuie să mărturisesc că, în cazul unor scriitori mai tineri, mă gîndesc serios la posibilitatea unei ulterioare dezamăgiri. N-ar fi prima. Păit fiind, am devenit circumspect.

Ca urmare, aleg să îmi fac publică admirația pentru un scriitor care îmi trezește nu numai stimă, ci și o deosebită, niciodată mărturisită lui, afecțiune. Mai în vîrstă decît tatăl meu, recent plecat dintre cei vii, omul pe care îl admir nu încurajează defel vre-o pornire mai caldă, confesiunea unui sentiment care să depășească aprecierea între confrăți. Deși ar putea

să-mi fie tată, nu am simțit, cu o sensibilitate ce mă face reticent la orice invocare a unui ascendent dat de numărul anilor, că ar face vreodată uz de experiența lui superioară. Am purtat multe discuții împreună, totdeauna în condiții asumate de egalitate, în care eventualele controverse s-au tranșat numai pe calea argumentelor, niciodată prin invocarea diferenței de vîrstă și, oho, cunoștințe. Ambele în favoarea sa, cu un scor semnificativ.

Scriitorul pe care îl evoc aici este un om retras, cu o reputație de „ciufut”. Puțini colegi însă am întîlnit de o atît de intensă colocvialitate și cu un umor atît de fin, adesea prezent în conversație, ca și în text. Întîlnirile noastre, destul de dese, din fericire pentru mine, au fost totuși puține față de lecturile mele repetate din opera lui, unele texte, mai ales eseistice, ajungînd să le cunosc pe dinafară. Numai în cazul lui, și în al altui critic pe care nu îl numesc, am mai multe exemplare din același volum: unul ferfeniț de numeroase lecturi și unul „bun”, eventual cu autograful autorului.

Opiniile sale tranșante, judecățile totdeauna sincere și fără echivoc, bazate pe o informație vastă și precisă mă fac să-l consider un critic, înainte de a fi un romancier, cum îi place să se creadă. Subiectele lui de admirație în literatura română și în cea străină sînt și ale mele, deși niciodată nu a coborît stacheta spiritului critic în ceea ce privește literatura, dar și conduita lor, fiind intransigent cu scăderile și compromisiunile celor mai îndrăgiți autori.

Deși face parte, cum spuneam, din generația tatălui meu, modelul său cultural și comportamental m-l apropie de cea a bunicilor mei și al fraților lor, cei pe care am avut norocul să-i apuc în copilărie și adolescență. Recent, vorbind despre Ion Vianu, profesorul Nicolae Manolescu făcea o observație care m-a izbit prin adevărul ei, pe care îl intuiam doar obscur: deși mai în vîrstă numai cu cîțiva ani, „modelul” formativ și educația celui elogiat atunci se deosebesc radical de cea a colegului său doar cu puțin mai tînăr.

Scriitorul la care mă refer a apucat să termine liceul, același pe care l-am terminat și eu vreo 35 de ani mai tîrziu, înainte de „reforma învățămîntului”, ceea ce, vasăzică, s-ar traduce cu „înainte de potop”. Astfel, modul său de „învățătură” și raportare la lume a fost altul decît al celor ce, imediat după, au devenit „recenți”. Norocul meu, sau ghinionul poate, a fost că mi-am petrecut copilăria între oameni de tipul celui de care vă vorbesc. Oamenilor „noi” li se pare excentric să te ridici în picioare ori de cîteori o doamnă intră sau iese din încăpere. La fel de excentric cum mi se pare mie atitudinea lor de a rămîne așezați, după ce bunicul meu mi-a explicat că asta „nu se face”.

Educat, așadar, într-o altă lume și păstrîndu-i valorile, orășean prin excelență și livresc cu naturalețe, scriitorul pe care-l admir mi s-a părut întotdeauna, în ciuda marcatelor diferențe ce există între noi (toate în defavoarea mea, recunosc), „un alt eu însumi”, cum spunea atît de frumos un personaj pe care eu și persoana al cărei portret încerc să-l fac îl îndrăgim.

Autorul minunatelor esuri pe care am ajuns a le ști pe dinafară a trecut de curînd pragul a opt decenii de viață. Eu îl văd mereu tînăr și fericit și îi doresc să rămîna fel în anii mulți pe care sper că destinul o să-i dăruiască unui om ce și-i merită.

Sper că l-ați recunoscut din rîndurile de mai sus pe **Alexandru George**. ■

Angelo Mitchievici

Un pariu cîștigat

Există puțini scriitori care mizează totul, dar absolut totul, pe literatură, și dintre aceștia foarte puțini sunt cei care reușesc. De altfel, lista eșecurilor este prin ea însăși exemplară în orice

literatură și există scriitori, precum Heliade Rădulescu, din care supraviețuiește doar proiectul grandios. **Mircea Cărtărescu** constituie expresia unui astfel de mize și a unei astfel de pariu, pe care l-a cîștigat. Există și un proiect Mircea Cărtărescu, iar tensiunea literaturii sale se articulează dialectic între doi poli: Totul și Nimic. Puține proiecte în literatura română, dar și în oricare altă literatură, sunt atât de ambițioase, și ca să fim onești, atât de nebunești, ca acela care transpune din literatura lui Mircea Cărtărescu și anume de a acoperi o epocă cu geografia propriei tale literaturi, de a traversa toate genurile și a le imprima fiecărui o marcă indelebilă, de a unifica câmpul literar sub semnul propriului univers, a propriului eu insignifiant și deopotrivă enorm, de a realiza în opera ta Aleful literaturii. Mi se va spune că oricum este vorba de un proiect utopic și, prin urmare, irealizabil. De acord. Însă tensiunea acestui proiect își găsește o expresie elocventă nu numai la nivelul unei retorici, ci și în reușite. Trilogia romanescă *Orbitor* circumscrie contingenta a două lumi, comunistă și postrevoluționară nu în detaliul realist, ci într-o ecuație hermetică cu acces la universalii. *Nostalgia* conține încrîncat și mecanismul de funcționare al operei, Poezia poartă marca Totului, *Levantul*, cu reflexul său dramaturgic, revolorifică una dintre cele mai valoroase experiențe literare, a *Țiganiadei* lui Ion Budai Deleanu, doar că „jucăreaua” lui Cărtărescu este întreaga literatură, scriitorul traversând

tema lunii: „exerciții de admirație“

fulgurant toate vârstele poeziei până la el, *Enciclopedia zmeilor* este o carte corespunzătoare celor mai vizionare feeri postmoderne, *Postmodernismul românesc* reprezintă singurul demers critic proiectiv asupra postmodernismului românesc considerat în totalitate. Pas cu pas, articolele-pamflet, cele delectabil-frivol-nostalgice din *De ce iubim femeile*, dar și cele de atitudine civică completează zone rămase albe pe harta propriei geografii literare. Cred că înțelegerea oricărei părți a operei cărtăresciene necesită revizitarea întregului nu ca un context pur și simplu, ci prin însăși natura proiectului său literar totalizant. Lucrând în filigran, scriitorul țese neobosit pânza propriei literaturi, a Literaturii, cu o abnegație și o răbdare de nezdruccinat, cu o modestie din care nu lipsește gestul de noblețe și moderația într-un timp al descătușării instincțelor aptere. În plus, Mircea Cărtărescu a lăsat în urmă și două generații de scriitori, cei care se regăseseră grupăți în cele două antologii, *Tablou de familie* și *Ferestre 98*, rezultat al unei întâlniri fecunde în cadrul cenacului de la Facultatea de Litere din București, ecou al celebrului Cenacul de Luni, condus de Nicolae Manolescu. M-am întrebat adeseori cum se poate reinventa un scriitor. Cred că Mircea Cărtărescu nu trebuie să se reinventeze, să devină nou, ci să continue să-și trăiască existența al cărei fascinat îl simțim cu fiecare frază. ■

Alex Ștefănescu

Demnitate

Îi admir pe mulți scriitori. Dar despre ei am scris de sute de ori, întrucât chiar asta e profesia mea: admirația. A venit vremea să mărturisesc, acum, după patruzeci de ani de căsnicie, cât de mult o admir pe soția mea, **Domnița**. Nu e doar o problemă de familie, întrucât Domnița, editor de elită și autoare a unor cărți despre România postcomunistă care au suscitât interes, are și un statut de persoană publică.

Mi s-ar putea spune că e firesc să-ți admiri soția (sau, cel puțin, să declari că o admiri), fiindcă îți este un om foarte apropiat. De fapt, nu e deloc firesc. Viața de fiecare zi reprezintă un complot permanent împotriva admirației față de cel de lângă tine. Dacă vezi o femeie de-a lungul a patruzeci de ani, în toate situațiile posibile, inclusiv bolnavă, obosită, exasperată, trebuie să ai o vocație a admirației și trebuie ca ea să fie cu adevărat admirabilă, ca să îți păstrezi încântarea pe care ți-o provoacă prezența ei lângă tine în tinerețe.

M-am căsătorit cu ea pentru că era foarte frumoasă. Numai și numai pentru că era foarte frumoasă. Nu știam

aproape nimic despre felul ei de a fi. Putea fi o ființă diabolică. Aveam douăzeci și trei de ani, ca și ea, și la vârsta aceea nu eram încă un bărbat, ci un băiat. Așa se explică de ce, când ieșeam cu ea la plimbare, în oraș, și vedeam cum atrage cu înfățișarea ei privirile tuturor, o țineam strâns de mână, ca să nu mi-o ia... bărbații.

Dar, treptat, am descoperit – cu sentimentul că am avut noroc și am câștigat la loteria vieții – ce om e soția mea.

Domnița și ai ei – cu ascendenți care au făcut parte din propriedadă Ploieștiului – au avut mult de suferit din cauza comunismului. O singură secvență din viața ei, desprinsă parcă din *Doctor Jivago*: pe vremea când era un copil, întreaga lor familie (tata, mama, ea și fratele ei) a plecat, vara, în concediu la mare, iar la întoarcere a găsit locuința ocupată pe jumătate de familia unui milițian. Viața lor s-a transformat de atunci, pentru multă vreme, într-un coșmar. Proprietarii și copiii lor erau nevoiți să aștepte la rând ca să intre la baie sau la bucătărie, iar noaptea – să asculte perorațiile milițianului beat, care profera amenințări la adresa „intelectualilor reacționari de alături”.

În aceste împrejurări și în altele, Domnița a fost de o demnitate inflexibilă. Nu s-a lăsat mutilată sufletește nici de ură, nici de frică, s-a refugiat într-o distincție a ei, inaccesibilă oamenilor de nimic aduși în prim-planul existenței de partidul comunist.

În 1975, pe când preda limba română unor studenți străini, un ofițer de Securitate a încercat să o convingă să devină informatoare, și ea, bineînțeles, a refuzat, într-un mod care excludea orice continuare a discuției. Atunci ofițerul i-a făcut cel mai frumos compliment indirect care i s-a făcut vreodată:

– Știu că o să refuzați. Înainte de această discuție v-am văzut în autobuzul care vă aducea la școală. V-am studiat și mi-am dat seama că nu am nicio șansă să vă conving. Totuși, am încercat.

Știu ce anume a descifrat ofițerul – cu imensa lui experiență de vânător de oameni – în atitudinea Domniței: o ținută aristocratică, o incompatibilitate structurală cu josiția.

Admir, la Domnița, și ironia ei caustică. Când PNTCD a intrat în declin (eu fiind unul dintre numeroșii lui vicepreședinți), ea mi-a spus:

– Bravo, Alex, în două partide ai intrat și tu de-a lungul vieții și amândouă s-au prăbușit.

Sau:

– Domnă, să fiu lăudat pentru seriozitatea mea, i-am spus odată:

– Domnița, toate personalitățile au câte o amantă tânără, numai eu nu am. Cum îți explici asta?

Mă așteptam ca ea să-mi explice: pentru că ești un bărbat cinstit, devotat soției lui... Dar ea mi-a spus altceva:

– Pentru că nu ești o personalitate.

Un moment de maximă admirație față de ea l-am trăit în urmă cu câțiva ani, la lansarea unui nou volum din *Dicționarul victimelor comunismului*,

editat cu sacrificii de Domnița. Cu o zi înainte, Elie Wiesel, care tocmai făcuse impolitețea ca, aflat la Sighet, să refuze să viziteze Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței, i-a culpabilizat încă o dată pe români (omnițând să deplângă și tragedia pe care au trăit-o ei înșiși, în timpul comunismului): „Românii să nu uite: au ucis, au ucis, au ucis.”

În fața a sute de oameni veniți la lansare, Domnița a spus în replică:

– Elie Wiesel să nu uite: românii au fost uciși, au fost uciși, au fost uciși!

Toți cei prezenți s-au ridicat în picioare ca să o aplaude. Printre ei mă aflu și eu. ■

Sorin Lavric

Impetu animo

Admirația nu e semn de sentimentalism, ci imbold de emulație inspirat de un model aparte. Căci a fi sentimental e a sufoca intelectul sub exces de emoție, pe când admirația te ridică la nivelul celui pe care îl admiri. În primul caz te duci în jos, în cel de-al doilea urci. De aceea, în orice admirație dospește o năzuință fascinatorie cu bătaie competitivă, admiratul devenind sursa rivalităților ivite între admiratori.

Omul sub fascinația căruia mi-am petrecut tinerețea a fost **Gabriel Liiceanu**. Prima oară când l-am întâlnit (pe culoarul Facultății de Drept, în 1990), am fost atât de emoționat, încât, întinzându-i o carte pentru autograf, am simțit cum mâinile îmi tremurau la propriu. Pentru generația celor care au făcut filozofie imediat după '89, Gabriel Liiceanu a fost simbolul inițierii în arcele speculației. La drept vorbind, îl priveam ca pe întruchiparea vie a tuturor disciplinelor conceptuale și, dacă mă întreba cineva ce este filozofia, nu-mi rămânea decât să-l arăt cu degetul pe el. Era un simbol luminos căzut în decorul nefast al unei facultăți ticsite cu beduini marxiști, ale căror frunți, ascunse sub suliman universitar, se îngustaseră de prea mult scrupul obedient. În mijlocul lor, câțiva dintre noi ne-am agățat de singurul intelectual pe care îl intuim ca venind din altă lume – lumea în care învățai să gîndești cu capul tău și numai sub imperiul propriei autorități. Și cum stofta unui profesor se măsoară după câtă emulație emană în jur, adică după câte inteligențe atrage în virtutea farmecului propriu, în anii '90, talentele intrate la Filozofie făcuseră cîmp compact în jurul lui Liiceanu. Eram un roi de tineri intrați în efervescență spirituală, care mîncam jăratec din dorința de a răsturna gândirea lumii. Vroiam totul, adică înfruntarea unei istorii care să înceapă cu noi. Mai mult, rivalizam la sînge din ambiția ca el să ne recunoască. Și

cum fiecare talent, dacă este autentic, caută să le eclipseze pe cele rivale, atunci am aflat cât de important este să fii recunoscut de un intelectual în a cărui autoritate crezi. E ca și cum ai primi un certificat consfințind setul de latențe pe care urmează să le scoți din tine.

În privința scrisului, sînt cinci lecții fundamentale pe care le-am învățat de la Gabriel Liiceanu: 1) orice text trebuie să aibă o vibrație constantă, adică o densitate de nuanțe fără de care tensiunea fragmentului cade, degenerînd în clișeu și provocînd plictiseala; 2) trebuie să te pui mereu în pielea cititorului, anticipîndu-i reacțiile, spre a nu-l preschimba în victima ifoselor tale ermetice; 3) trebuie să combini mereu anecdota cu schema conceptuală, adică povestea cu generalitatea, pentru a ocoli literatura fără idee (care e epos fără logos) sau abstracțiunea calpă (care e logos fără melos); 4) trebuie să scrii patetic (*impetu animo*, din tot sufletul), dar nu sentimental, adică nu în torente dulcege, ci într-o cadență care trece în cititor prin dozajul tentelor lexicale, caz în care scrisul devine atitudine impostată în numele unei seducții spirituale. Și, cînd condiția seducției e atinsă, cititorul îți poate parcurge textul „murînd de plăcere”; 5) nu există creație fără libertate de conștiință, că așadar nu are nici nu rost să scrii dacă tremuri de teamă la ce vor spune adversarii sau detractorii.

Anii au trecut, iar generația care a crescut sub spectrul de admirație al lui Gabriel Liiceanu a ajuns la maturitate. Ce va ieși din ea depinde de cât *impetus animi* va ști să pună în gînduri. ■

Mihai Zamfir

Pleșu, l'admirable

Iau cuvîntul *admirabil* în sens etimologic, adică „demn de a fi admirat”, nu ca pe un superlativ absolut, așa cum este el utilizat curent. Deși cu câțiva ani buni mai tînr decît mine, m-am uitat de la început la el ca la un fel de Învățător, cu majusculă. Cartea lui *Pitoresc și melancolie* pe care, la începutul anilor '80, într-o cămăruță de la etajul 3 al Facultății, o analizam cu studenții în cadrul unui cerc special de stilistică avînd statut aproape subversiv, această carte, deși scrisă cu vigoare tinerească, mi se părua a unui savant desăvîrșit. Nimic nu-i lipsea, ne învăța să privim altfel tablourile și era fără vîrstă; cu un cuvînt, admirabilă.

Mai tîrziu, după ce l-am cunoscut pe Noica și am realizat ce însemna grupul din jurul filozofului, după ce l-am auzit de zeci de ori pe Pleșu vorbind, portretul lui a luat formă și s-a îmbogățit cu infinite nuanțe. Dar imaginea oarecum ►►

tema lunii: „exerciții de admirație“

abstractă impusă de *Pitoresc și melancolie* a condiționat toate intruchipările ulterioare ale autorului ei.

În ziua de 22 decembrie 1989, existența noastră s-a frânt în mod salutar: milioane de români au putut începe o viață nouă. Ce am făcut fiecare cu acel 22 decembrie al nostru – iată o întrebare grea, cu răspunsuri doar rareori la înălțime.

Andrei Pleșu a avut curajul unei opțiuni pe care puțini oameni de formația și de categoria lui au îndrăznit să o adopte; fără să lase deoparte misiunea pentru care părea hărăzit – aceea de a scrie cărți extraordinare – s-a decis să-și consacre viața mai ales celorlalți, adică oamenilor care aveau nevoie într-un fel sau altul de ajutorul lui.

Ce altceva au reprezentat în fond ministeriatul la ingratur Minister al Culturii, apoi cel – mult mai gratificant – de la Ministerul de Externe, fondarea revistei „Dilema” – cu sclavia obligatorie presupusă de conducerea unei redacții și de scrierea articolului hebdomadar, prezența în Consiliul pentru Cercetarea Arhivelor Securității și mai ales acaparanta muncă de la Colegiul „Noua Europă”, decît jertfirea pentru alții? Fără gesturi mari, fără fraze pompoase, tăcut și eficient.

Puțini știu, probabil, că intrarea României în Uniunea Europeană (sub forma inițială a acceptării noastre la tratativele de aderare, în câteva zile decisive din decembrie 1999), ca și formarea celei mai strălucite pleiade de tineri intelectuali români contemporani (absolvenți, toți, ai Colegiului „Noua Europă”) reprezintă opera lui Andrei Pleșu și a nimănui altul.

Toate acestea pentru că, la 22 decembrie 1989, el a făcut o alegere pe care mie, personal, mi-ar fi fost greu să o fac. Îl privesc astăzi pe Pleșu cu respectul celui care n-a reușit să se ridice la asemenea înălțime. Îl așez alături de Ana Blandiana și de Nicolae Manolescu, scriitorii de primă mărime, ce au avut și ei tăria de a pune pentru ani de zile între paranteze scrisul lor, dedicîndu-se socialului. În grupul ales, statura lui Pleșu mi se pare însă paradigmatică.

Cred că unul dintre privilegiile pe care soarta mi le-a dăruit (nemerit, de altfel, ca orice privilegiu) este acela de a fi fost contemporan cu Andrei Pleșu, de a-i fi strîns de mai multe ori mîna, de a fi stat de cîteva ori în preajma lui. ■

Iulia Iarca

Un peisaj cu mai multe poteci

Fiind invitată să povestesc despre autorul pe care îl admir cel mai tare, m-am văzut pusă în fața unui peisaj cu multe poteci. Scriitorii către care se îndreaptă prețuirea mea sunt, desigur, numeroși, diverși. Însă ceea ce mă împiedică să aleg unul singur este convingerea că exclusivitatea conferă

statutul de model. Or, dacă în interbelic exista un Nae Ionescu, personalitate-memor pentru cei mai mulți dintre tinerii scriitori de atunci, acum timpul are alte capricii. Nu pentru că astăzi ne-ar lipsi personalitățile. Sau pentru că ele nu ar fi de referință. Ci pentru că atitudinea s-a schimbat. Iar *laudatio* pur și simplu nu mai face parte din structura interioară a generației noastre. Aș putea, desigur, să împart cuvinte care mai de care mai frumoase și mai împodobite despre scriitorii tirați de acum. Cititorul anचेतई ar fi reconfortat.

În realitate, lucrurile evoluează altfel. *Datoria noastră este să dăm, nu să primim.* Scriitorul-model există în vremurile de liniște, în care direcția este trasată, trebuie doar să o urmezi încrezător (și, în cazurile fericite, să o depășești). Capitolul acesta s-a încheiat. A repeta traseul modelelor înseamnă, invariabil, a continua modest o orientare care și-a dat demult vîrfurile.

Dragi scriitori importanți, dragi cititori, simțiți, desigur, nevoia noului în literatura de acum. Aveți așteptări de la tinerii literați. Ei bine, și noi avem aceleași așteptări. În plus, se simte presiunea gândului că poate nu vom fi capabili să dăm ceva cu adevărat valoros. Și, din cauza aceasta, să rămână un gol de care suntem răspunzători. De la generația '80 încoaice (cu câteva scilipiri ale unor autori nouăzeciști, care pot fi încadrați, ca vîrstă, fără probleme în aceeași generație) nu s-a remarcat nici un autor mare. Nici măcar unul. Cu cât trece timpul, cu atât tensiunea e mai mare.

Mi-am propus ca în acest text să nu dau **nici măcar un nume**. Admir scriitorii care au scris lucrări-reper în literatura noastră. Pe aceia al căror nume va fi cunoscut și peste 200 de ani. Și îmi doresc ca timpurile noastre să nu se dovedească, până la urmă, atât de sterile. Avem nevoie de talente, nu de modele. ■

Constantin Ţoiu

Tustrei la trecut și unul care povestește

La solicitarea personală a redactoarei Ana Chirițoiu, cu prilejul Noului An

De fapt, este vorba de doi prozatori trecuți pe lumea cealaltă, al treilea fiind încă în viață, semnatul rîndurilor de față... Cu **Marin Preda** avusesem un conflict greu prin anii '70, când, ducîndu-mă cu G. Dimisianu la casieria Uniunii, care se afla atunci în clădirea [de azi a] sediului PSD, îl întîlnisem încasînd o sumă de bani.

Nu ne văzuse. Așteptam la rînd îndărătul lui. Marele nostru scriitor primise o sumă imensă de la madam Ștefănescu; nu mai isprăvea burdușindu-se de bani, vîrîndu-i pe unde apuca.

Întorcîndu-se și dînd cu ochii de noi, ne privise încurcat, iar eu, văzîndu-l cum călca greoi, nu avusesem ceva mai bun de făcut, după aceea, povestind cunoșcutilor cum îl văzusem ieșind de la casieria Uniunii doldora de bani... *că era o adevărată statuie de bancnote*, spunea răutăcios.

Cînd ne văzuserăm, Preda țipase la mine – *Cum, dom'le, nu-mi dai voie să umblu cu bani?! – și altele...* Făcusem o nerozie –, ce mă apucase? Degeaba îi cerusem scuze –, amenințarea plutea deasupra capului meu...

Trecură anii. Apăruse *Galeria...* Începusem să mă duc și eu pe la Mogoșoaia, locul de odihnă și de scris al scriitorilor. Nu mă văzusem cu Preda de cînd îmi apăruse cartea. Mă gîndeam, chiar, cum o să fie dacă voi da ochii cu el. Ce-o să zică? Dacă o zice ceva în contul cel vechi?... Lasă, o să găsec eu...

Am mai scris despre asta și mă repet în felul în care un obiectiv fotografic încearcă să prindă cît se poate de fidel scena.

Așa, de pildă, ce culoare avea perdeaua de pluș care separa cele două încăperi ale sufrageriei de la Mogoșoaia. Cum era materialul acela murdar, pătat ca tot ce apuci și tragi ca să vezi dincolo.

Cum a arătat figura lui Marin Preda, ivit brusc, într-o zi, de partea cealaltă? Fața lui virilă, impunătoare, ochelarii groși, negul rebel de pe obrazul drept, acolo unde lama de ras ezită întotdeauna, lăsînd un smoc de păr ca iarba fierul de coasă...

Cum ar fi fost îmbrăcat –, în costumul acela de vară nisipiu sclipind în bătaia luminii electrice...

Țin mînt cum alergasem după Marin Preda cînd apăruse primul volum din *Moromeții*, în plin proletcultism.

Era pe la începutul Pieței Romane, pe Ana Ipătescu, spre „Gazeta literară”. Găfăiam și mă oprisem îndărătul lui și îl felicitasem, mișcat. Iar Preda murmurase aproape serios: *Mulțumesc, dacă o spui dumneata...*

Iar acum – după ce se trăsese perdeaua – era invers, mie îmi apăruse o carte despre care lumea spunea că ar fi foarte bună.

Pe urmă Marin Preda îmi întinsese mîna zicîndu-mi: *Monșer, te felicit!* Sentința de bază avea să cadă peste vreo săptămînă, plină de humor. Treceam pe Calea Victoriei, cînd m-am auzit strigat din urmă – cum se strigă lumea în Bărăgan – și era Mircea Dinescu.

Alerga ca disperat spre mine. Era trepădușul angelic – pe atunci – al lui Preda. Un înger de Renaștere cu părul castaniu, revărsat pe spate și care pe vremea aceea ținea la mine, – un înger iulimitean. Oprindu-se și trăgîndu-și sufletul, exclamase bucuros: *Nene Ţoiule, ce bine că te văd!... Azi dimineață, la Mogoșoaia, Preda mi-a zis: „Ai auzit ce-a pătît Ţoiu?” „Aoleu!”, am făcut, credeam că te-a călcat mașina... Și a zis: „L-a luat apa succesului!”*

Marile talente sunt, de fapt, și mari caractere, cînd trebuie să emită judecata finală...

Din *Memorii*, vol. I (2003)

Despre **Petru Dumitriu**, un *arbitr* elegantiarum al epocii, scrisesem prin

1960 un pamflet de pomină, apărut în „Gazeta literară”, primul meu articol publicat ce făcuse senzație.

Paul Georgescu, care nu-l înghițea pentru aerul său de *Dandy L'incroyable* – cum și pusese titlul articolului, dar redacția îl schimbase, zicînd să nu umblăm cu franțuzisme –, se întreba cine o fi așa, Ţoiu.

E de mirare cum de a apărut un astfel de text față de acele vremuri din care articolul meu nu făcea parte.

Eu mă ocupam cu traducerile. Petru Dumitriu era în culmea gloriei. Ajunsese director la ESPLA.

Și am un contract cu această editură, Petru Dumitriu îl vede și, în loc să-l semneze, îl rupe în patru și-l aruncă la coș. Martoră îmi este... îmi era?... secretara care mi-a povestit, nu Mioara Georgescu.

Într-o zi – nu pentru asta – mă duc la ESPLA – pentru altceva – mă duc la Alexandru Balaci, subdirectorul lui P. Dumitriu.

Cu Balaci eram prieten. Din întâmplare, ușa directorului se deschide și apare însuși directorul, care avea biroul alături. Ședeau pe un scaun lângă Balaci; acesta se ridică și spune: *Dragă Petrule, țî-l prezint pe tovarășul Ţoiu, și zîmbește, fiind la curent cu contractul rupt și cu pamfletul care făcuse valvă...*

Petru îmi aruncă o privire uciogătoare; în schimb, îmi întind mîna spre mîna lui, care se lasă către mine...

Ajunși față în față, îl studiez bine. E cel puțin cu aproape un sfert mai înalt decît mine, încît trebuie să-mi dau capul pe spate ca să-l văd tot.

Stăm și ne privim fără să ne zicem nimic. El cu ochii în ai mei, eu silindu-mă să nu-mi las jos privirea, s-o țin ațintită în a lui, și reușesc, cu un efort, să fiu ultimul care întoarce ochii în altă parte...

Învinsesem. Cu încăpățănarea de care sunt capabil uneori, izbutisem să nu-mi plec privirea...

Mă gîndisem în sinea mea, *dacă nu reușești acum, n-ai să faci față nici unui moment greu al vieții tale.*

Și am mai marcat un punct!

Peste cîteva ani, Petru Dumitriu avea să plece din țară. A fost ca o bombă. Începuse exilul acestui mare prozator, răsfățat de regim.

Foarte mult timp a fost atacat. Către sfîrșitul lui '80 critica s-a mai îmbunătățit. Nu fusese contra niciodată, cu excepția pamfletului – fusese tolerat, ca profesionist, de partea lui.

Astfel că, după 1990, scrisesem despre el, recunoscîndu-i valoarea.

Până într-o zi, cînd primisem două scrisori, pe care le reproduc în întregime.

Prima, trimisă în ziua de 2 iulie 1996 de la Metz, din Franța, sună așa:

Dragă Constantin Ţoiu,

Ți-am citit cu mult interes și cu plăcere remarcabilul articol intitulat «Opera magna».

Îți mulțumesc pentru constatările literare extrem de pătrunzătoare, de amintirile relatate și regret amintirea contractului rupt în patru pe care ai păstrat-o despre mine. Eu nu-mi mai amintesc nimic, nimic, nimic în legătură cu asta – nici articolul de care pomenești,

tema lunii: „exerciții de admirație“

Radu Vancu

Un unic și imens poem

Pașajul acela al lui Andrei Pleșu pune la îndoaială poezii care prea arată a poezii, pictorii care prea arată a pictorii ș.a.m.d. Fraza îmi recheamă în memorie trecutul cenușiu al lui **Mircea**

nici contractul, deși m-ar mira dacă Mioara X (îi uit numele de familie, dar o țin minte ca excelentă secretară) și-ar fi povestit basme. (E vorba de altă secretară, de care P.D. nu-și mai amintește. n.m.)

În orice caz, spre a-ți mulțumi pentru giuvaerul de articol, și a-mi face iertat gestul neasemănător mie de acuma o jumătate de veac, te rog să binevoiești a accepta să faci traducerea cărții pe care o scriu acuma, pe englezește, cu titlul (latin, ca al articolului Diale) **NON CREDO**. Dacă preferi să traduci din franțuzește, te voi ruga să binevoiești a traduce următoarea carte începută de vreun an și intitulată – o să răzi – **Terra Incognita**.

Cu cele mai bune urări de sănătate, al Diale

Petru Dumitriu

Și cea de-a doua scrisoare, trimisă la 30 august 1996:

Mult stimate Dle Țoiu,

M-a bucurat mult scrisoarea, și mă scuz că răspund mult prea pe scurt, dar am un motiv: ne vom putea vedea și vom putea vorbi pe îndelete cu ocazia vizitei mele la București între 23 și 27 septembrie. Deci: mă bucur să ne întâlnim și să stăm de vorbă, numai gazdele să se miște nițel, ceea ce voi avea onoarea să le cer cu tot respectul cuvenit. Titlurile latinești sunt o coincidență senzațională. Ca traducător – sau „plasator” în Occident?

– eu voi fi disponibil după ce voi fi terminat **NON CREDO** (în lucru) și **TERRA INCOGNITA** (abia începută), drept consolare adaug: trebuie să mă grăbesc, la vârsta mea, Costeliva nu așteaptă!

Al Diale,

Petru Dumitriu

Drept sinteză, acest mare autor aventuros avea pe lângă talentul său neobișnuit și Caracterul... (ceea ce poate să sune bizar) judecăților finale într-o mare turbulentă...

În orice caz, și Preda, și Dumitriu, și Țoiu, prin aporiturile lor specifice, dau o culoare nouă literaturii române – fie a satului, fie a aristocratismului crepuscular dâmbovițean, fie dramei comunismului ne-romănesc, tustrei concentrați laolaltă în a doua jumătate a secolului douăzeci... ■

Gabriela Gheorghioșor

Neastâmpăr și melancolie

Se întâmplă, uneori, ca recenziiile și cronicile mele să fie niște „exerciții de admirație”, însă ele sunt despre oameni pe care nu-i cunosc în carne și oase. Sau pe care i-am văzut o dată de două ori, schimbând, poate, câteva vorbe. De aceea, voi evoca aici un scriitor cărui i-am citit și opera, și am avut și ocazia să-l întâlnesc în mai multe rânduri, suficiente ca să pot aproxima o schiță de portret.

Scriitorul acesta este unul dintre cei cu „aripi crescute înăuntru” (Matei Călinescu), adică un critic și istoric literar.

Dar și un profesor de literatură. L-am urmărit manifestându-se live la numeroase susțineri publice ale unor teze de doctorat de la Facultatea de Litere din Craiova, precum și în alte împrejurări plăcute sau cernite (vreo patru lansări de carte și o înmormântare). Memoria dezvoltă instantanee grăitoare: siluetă filiformă, cvasi-ascetică, umeri parcă apăsați de o povară invizibilă, surâs tandru, privire atentă, care te fixează scrutător. Zărești în ea, deopotrivă, neastâmpărul spiritual-intelectual și aburul insinuant al plictisului, licărul inteligenței la pândă și oboseala sceptic-melancolică. Vocea caldă vibrează fie pe coarda blândeții îngrijorate, fie pe aceea a încordării tensionate. Profesorul are o fire gravă, care exclude autoexpunerea frivolă și acrobațiile cabotine. Nu există totuși, în discursul său, nici urmă de scortșosenie, de morgă scremută și bătrânicioasă. „Execuțiile” rapide, dintr-o frază, mustesc de expresivitate ironică, tachinării se varsă în albia umorului molipsitor. Aerul de ușoară stânjeneală sau distanță aristocratică, intimidantă, se datorează, probabil, unei timidități de fond, unei retractilități ce ține loc de scut al ființei, pentru că altfel, în mediu prietenesc, încruntarea dispăre, iar volubilitatea se transformă într-un mic spectacol de bună dispoziție.

Ca și Gabriel Chifu, de pildă, **Eugen Negrici** a plecat târziu la București, reușind să-și impună numele pe scena culturală națională, dar neuitându-și niciodată rădăcinile olteneste. De-a lungul unei cariere îndelungate, n-a scris doar cărți, ci a materializat în proiecte ample, precum Nicolae Manolescu (tot oltean, la origine), viziuni de istorie și critică literară. A construit, cu mărînimie și imaginație, dinspre culoarul secundarului. A demolat, cu amărăciune și (auto)înțelegere, de pe relieful de creastă al literaturii române. Într-o mână a ținut secura lucidității dezabuzate, în cealaltă laurii tristelor victorii, pentru creatorii valoroși, vlaguiți într-un concurs cu reguli absurde și condiții nefaste performanței. Din lupta cu iluziile și deziluziile (proprie sau generale) a rămas, pe câmpul învăluit de pulberi și fum, o hartă luminată a literelor noastre, cu marcaje de obiective vulnerabile și de puncte strategice, îmbietoare pentru viitorii cercetători. Voiața sistematizărilor s-a unit, într-o fericită îmbrățișare, cu nervul polemic, iar răceala tehnică a fost mereu subminată de incandescența fluidului emoțional. Rigoare și finețe, patos etic țâșnind cu grație printre zăbrelele geometrice ale logosului critic. ■

Irina Petraș

Întâlnirile singuratece

Antipatizez fără rest și fără urmări doar oameni cu care n-am nici în clin, nici în mănecă. Reacție pur fiziologică, instinctivă, ușor de (psih)analizat. Printre oamenii

cotidianului meu, mai socializa(n)t decât mi se potrivește (chiar dacă se spune că mă descurc binișor!), am nenumărate simpatii vagi, nicio ură și nicio dușmănie, înțelegere largă (și, în secret, circumspectă) pentru celălalt, căci pun mare preț pe **vecinătatea** civilizată și, dacă se poate, elegantă. Admirația mi-e cumpătată. Nu am modele, nici idoli. Lucidă și nedispusă la amăgiri, nu preiau nici un autor/om **întreg** în simpatia mea, fără cârtire. Aleg ce mi se potrivește, las deoparte ce nu, într-o mișcare continuă de ajustare gândită a propriei perspective.

Dar există oameni pe care i-am simțit apropiată mie din prima clipă. De întâlnirea cărora mă bucur, chiar dacă e vorba de iuți intersecții de drum. Pe care simt că pot conta și în scrisul cărora găsesc rezonanță. Iată câteva exemple **vii**, fiindcă aceasta e tema de luptă a **României literare** la sfârșit de 2010.

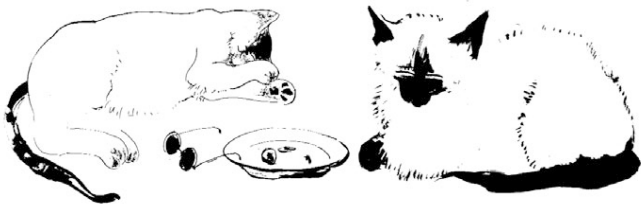
Cu **Grete Tartler** mă întâlnim vară de vară la Neptun. Cu rădăcini transilvane și sânge nemțesc pe deasupra (amăntut **aggravant** pentru mine și copilăria mea în târg săsesc), e „de-a mea”. Toată știința și-o poartă cu naturalețe, cu umor și caldă deschidere spre ceilalți, provocând misterele vieții în prelungi și pline de subînțelesuri taclade despre noi, **săgetătorii**, despre semne ascunse și mici fisuri în suprafața monotonă a zilei. Pot vorbi cu ea despre înțelepciunea arabă și muzici de sferă, dar și despre rochii făcute cu mâna noastră din pânze și dantele vopsite în degradouri și decorate cu petece de catifea. Alături de Stelian „Estrel” Tăbăraș de Ana Stanca, fiica lor (care pe la vreo 4 ani îi șoptea împăciuitor la ureche „noi nu avem nevoie de **pozară**, noi avem cuvintele”...), Grete oficia discret, ca într-o catedrală nevăzută, cu ochii privind dincolo de lucruri și cu o suviță întunecată strivită între buze, semn al neastâmpărului dinăuntru.

Pe **Gabriela Adameșteanu**, omul, am descoperit-o în armonie cu scriitoarea – aceeași nuanțare a detaliilor, interpretate cu finețe și cu delicată îndrăzneală. O direcție plină, matură, dar și adolescentin-reticentă, o uimire calmă și complice în fața „vieții ca o foșnire”, wolfiene.

În **Florina Ilis**, care împacă elegant, cu ochii mijiți a zâmbet, slujba de ficționar cu har și îndatoririle, multe, ale conviețuirii, am aflat de la început un om de nădejde.

Nu doar pentru corectitudine politică, îl adaug lor pe **Ion Vartic**. Îi admir (aproape) fără rezerve arta eseistică și existențială de **substituire**. Textele/gesturile care **încenează** cu mîgală de împătimit. Digresiunile de spectator mucalit, cu o poftă de a râde pe care puțini i-o cunosc. „Gânditor privat”, ca Cioran, naiv și sentimental în doze personalizate, nu **închide** nimic, ci lasă, sistematic, riguros, atent și expresiv, totul vraigste. Oricât de scurte, întretăierile noastre au un **va urma**.

Și iarăși, nu doar din îndatoriri de... **păstorită**, închei cu un personaj colectiv și mozaicat, numai bun de admirat ca rezultatantă de figuri singulare și rebele: **scriitorii filiali clujene**. ■

tema lunii: „exerciții de admirație“

încă ajuns la dialog, dacă le lipsește geniul tu-ului. Pe acesta, Mircea Ivănescu îl are; cu el, poți simți concret nu numai cum tăcerile lui vorbesc, dar cum chiar și tăcerea ta vorbește. Cum înveți din nou să vorbești, cum înveți iar limba română. Și, o dată cu ea, poezia. ■

Cosmin Ciotloș

Lupancii

Dan Andrei Negură a murit astăzi vară.

Îl cunoscusem cu un an în urmă. Mă întorceam, mi-amintesc, de la Observatorul Astronomic, împreună cu doi prieteni care țineau neapărat, la ora aceea târzie, să vadă stelele. În dreptul Lupoaicei din Romană, chiar pe Bulevard, o curte plină de cărți aruncate care încotro. Am dat să intrăm și ne-am trezit înjurați cum nu mai fuseserăm vreodată. Adică dragăstos. Omul punea cuvintelor acelora neașe, șițiți dumneavoastră care, prefixe! Așa a început povestea.

Ne-a întrebat pe fiecare ce hram purtăm. Nu-i venea să creadă că, în felul nostru, ne ocupam, toți, cu literatura. Ne-a testat și s-a convins. O noapte întreagă am ascultat cu gurile căscate o lungă prelegere despre poezie. Aleaga febril câte-o carte ferfenițată, citea, rar, extrem de rar, câteva versuri, apoi, cum îi plăcea să spună, le descânta. Trebuie să recunosc, avea gust. Simțea unde se ascunde chichirezul fiecărei bucăți. Când ceva îi plăcea din cale-afară, exclama, gutural și nemțește: Iaaaa!

Îi căzuserăm cu tronc. Față de mine, critic literar, avea un respect afectuos. Pe prietenii mei, poeți, îi iubea însă mai omenește. Îi făcea cu ou și cu oțet, apoi cu smirnă și cu tămâie. Atunci i-a venit ideea de a înființa, pe loc, o confrerie bizară: lupancii. O formulă care, ca să zic așa, lasă pe jos „curtenii calului de spijă”. N-a fost numai o joacă. Ne-a făcut imediat, din niște cartoane broșate pe care le ținea la mare preț, diplome, pe care și-a pus, spre surpriza noastră, cu oeară și cu tot ighemoniconul diplomatic, sigiliul. El urma să fie cel dintâi.

De-atunci, l-am mai vizitat de câteva zeci de ori. De fiecare dată ne dăruia cărți sau, în cel mai rău caz, liste de titluri. Când unul din noi lipsea, punea mâna pe telefon și imediat cercul redevenea complet. Am cunoscut, în felul acesta, și alți lupancii, adăugați între timp. La un moment dat eram vreo 24.

Până astăzi, Dan Andrei Negură a rămas la fel de misterios pentru noi. Absolvent de Cibernetică, nepot de Vrâncioaie (cine poate ști?), locuia chiar acolo, în casa de pe Lascăr Catargiu, având în grijă o Brâncoveancă (nimeni n-a văzut-o) și citea în permanență. Anticar el însuși, era, am aflat, printre ceilalți anticari, o vedetă. Nimeni însă nu știa mai multe.

Ar fi exagerat să spun că l-am admirat. Dar că, față de el, am o imensă datorie

morală, încă neachitată, ar fi, pe de altă parte, prea puțin. ■

Luminița Corneanu

Doi oameni pe care îi admir

De ceva vreme (de când am început să mă maturizez, cum ar zice un fost profesor foarte drag mie), pentru mine lumea a început să se împartă în *oameni pe care îi admir și scriitori pe care-i prețuiesc*. Din fericire, există câțiva oameni care intră în ambele categorii. Sunt norocoasă că-i cunosc.

Cei despre care am să vorbesc aici sunt, cu totul întâmplător pentru alegerea mea, tată și fiu, asemănători și diferiți în același timp.

Pe tată l-am cunoscut la ediția din 2004 a *Colocviilor Revistei „Mozaicul”* de la Craiova. Profesorul **Paul Cornea** era invitatul principal, urma să susțină o conferință în foaielul Teatrului Național. Ca filolog care crescusem cu cărțile lui Paul Cornea, eram copleșită de eveniment și de anvergura personajului. Am crescut și am studiat în provincie, unde dacă ești cineva, de obicei ții să arăți că ești cineva. Am descoperit în ziua aceea un om de un firesc, de o naturalețe pe care nu le-aș fi anticipat, o prezență tonică, un om capabil să captiveze audiența fără să monopolizeze conversația, ascultându-i deopotrivă cu interes pe cei din jur. Un model de ținută intelectuală, de la conținutul conferinței până la modul în care ea a fost susținută. De atunci, l-am văzut pe profesorul Paul Cornea de multe ori, la conferințele Asociației de Literatură Generală și Comparată, al cărei președinte a fost mulți ani, și chiar la susținerea propriului meu doctorat. Neobosit aproape, de un optimism molipsitor, totdeauna luându-și datoria mai în serios decât toți ceilalți. De fiecare dată, întâlnirea cu domnia sa a fost, nu exagerez, o bucurie, un privilegiu, o lecție de viață.

Întâlnirea cu fiul, **Andrei Cornea**, a fost mediată tot de tată. Eram un grup de tineri craioveni, mari admiratori ai cărților lui Andrei Cornea, care ne-am fi dorit să-l invităm să conferențeze, tot cu prilejul *Colocviilor „Mozaicul”*. Iarși din complexe provinciale, nu ne închipuim că un savant de talia lui Andrei Cornea va accepta o astfel de invitație. Profilul lui intelectual (filolog clasicist, filosof) ne sugera un ins auster, sobru, nu foarte dispus să iasă din cabinetul de lucru. Ei bine, nu doar că a acceptat invitația, dar a susținut o conferință intitulată *Cum poți să nu fii relativist astăzi?*, rămasă memorabilă pentru cei prezenți prin claritatea și simplitatea expunerii, în ciuda dificultății temei. Am aflat la această întâlnire cu Andrei Cornea că filosofii știu și bancuri și că oamenii care traduc Platon, Aristotel și Plotin pot fi foarte bine ancorați în cotidian. Acesta este un alt motiv pentru care îl admir: prin

activitatea sa de editorialist de la revista „22”, Andrei Cornea este în mijlocul cetății, implicat în problemele ei, luând atitudine, făcându-și vocea auzită. Nu-i puțin lucru ca, în plin delir național, un om, un intelectual, să aibă onestitatea de a spune adevărul la televiziunea publică (spre cinstea redactorilor care l-au invitat acolo), în total dezacord cu ceea ce se întâmpla în alte părți.

Tată și fiu, deci: Paul Cornea, la cei 86 de ani ai domniei sale, este unul dintre cei mai tineri oameni pe care-i cunosc. Andrei Cornea, cel mai bun traducător al lui Aristotel în românește, spun specialiștii, este intelectualul angajat care, chiar și după ce a fost etichetat de răuvoitor drept „intelectualul lui Bănescu”, a rămas în agora pentru a-și spune opinia. Două modele de excelență profesională și de duranță. Două dintre modelele mele. ■

Ioana Pârvulescu

De ce îl iubim pe Andrei Cornea

Pentru că, într-o lume ne-bună-nebună, își păstrează mîntea limpede. Și mai ales pentru că nu obosește să gândească.

Pentru că, înainte de a vorbi, ascultă cu atenție maximă ambele părți.

Pentru că nu dă verdictele înainte de proces și ar fi fost bun de magistrat.

Pentru că nu e slab de înger, nu e influențabil și spune ce crede, chiar când o lume-ntreagă îi e potrivnică.

Pentru că i-ar fi stat foarte bine la Atena, pe vremea lui Socrate.

Și pentru că a arătat ce se întâmplă când *Socrate nu are dreptate*.

Pentru că a făcut Belle Arte și refuză diverse idei inestetice, în viața cetății.

Pentru că a făcut filologie clasică și asta îl ajută să aibă stil și ținută când luptă cu vorbele din „lumea recentă”.

Pentru că, dacă s-ar fi născut francez sau englez, ar fi fost genial (și celebritate mondială).

Pentru că scrie extraordinar de bine și limpede, iar îndărătul acestei limpezimi e un teribil efort de filtrare.

Pentru că e scriitor și filozof și ia ce e mai bun din ambele însușiri.

Pentru că ne-a arătat că noul este „o veche poveste”, iar opoziția dintre reformiști și tradiționaliști e discutabilă.

Pentru traducerile lui din greacă (o veche poveste) și pentru că se simte bine în compania lui Platon și Plotin. Dar și pentru „noul” săptămânal, articolele de actualitate din „22”, scrise cu nerv, substanță și talent de publicist.

Pentru că ne-a arătat povestea scrierii și rostirii „în cultura antică” și ne-a amintit un principiu hermeneutic esențial: „Când ceva îți pare neclar, ambiguu, incert, lărgeste contextul”.

Pentru că știe câtă primejdie conțin utopiile, oricare ar fi ele.

Pentru inocenta impertinență a scrierilor lui „apocriefe” și umorul lor blând, de cea mai bună tradiție.

Pentru melancolia lui bine temperată. Pentru *Turnirul khazar*. Pentru cuvintele lui cu tâlc și „fără frontieră”.

Pentru că nu uită ce înseamnă să fi om.

De ce îl iubim pe Radu Parascivescu

Pentru că e un îmblânzitor de cuvinte și imagini, la fel cum, de pildă, Gabriel Liiceanu sau Horia-Roman Patapievici sunt îmblânzitori de idei.

Pentru că vorbește înspăimântător de bine.

Pentru că scrie înspăimântător de bine. Pentru că e profesionist în tot ce face și, dacă s-ar fi născut în America ar fi trăit regește din scris.

Pentru că tot din scris trăiește și-aici, dar... altfel.

Pentru motanii lui de la care învață mizantropia și cu care seamănă: niște mustăcioși care își permit când și când să mustăcească, aristocratic.

Pentru umorul lui tip *pince sans rire* (hâtru) combinat cu inteligența lui tip *rire sans pincer* (îngăduitoare).

Pentru că, foarte politicos fiind, a scris totuși *Ghidul nesimțitului* în așa fel încât să-l facă *bestseller*. (Dar degeaba!)

Pentru că culește urechea la perle lingvistice și le adună bucată cu bucată, până când umple cu ele cărți.

Pentru «râsul lumii», colecția și numele ei cu două tășuri, ambele îndreptate împotriva prostiei.

Pentru că a fost unul dintre puținii care au răspuns la invitația de a scrie un mic roman-bijuterie pentru «Cartea de pe noptieră» și așa s-a născut frumoasa poveste luseitană, *Cu inima smulșă din piept*.

Pentru traducerile lui extraordinare, pentru dialogurile lui care sună firesc, pentru că nu-i om să echivaleze mai bine decât el *slang*-ul; pentru Jonathan Coe, *Casa somnului*, care e traducerea lui favorită.

Pentru *Fluturile negru*, cel mai recent roman al lui, despre viața lui Caravaggio și pentru partitura epistolară a vocii I, în care ne scaldăm în picturi și ne lășăm orbii de negru.

Pentru tristețea crepusculară care învaluiete cartea și-i stă atât de bine și-i dă poezie, pentru umorul din roman, pus exact atunci când simți nevoia să râzi, pentru viața din roman care mustește afară din pagină, pentru cruzimea estetică a unor scene, pentru realismul tuturor, pentru comentariile la tablouri, care sunt de o frumusețe pe măsura pănzelor lui Michelangelo Merisi zis Caravaggio.

Pentru că, dacă citești romanul acesta uiți, pentru o vreme, de grijile proprii și de lumea de azi.

Pentru ficțiunea și realitatea care nu mai pot fi desprinse una de alta, în carte.

Și pentru că, după *Fluturile negru*, eu, una, nu-mi voi putea imagina niciodată că viața și gândurile lui Caravaggio altfel decât le-a povestit Signor Radu Parascivescu.

Notă. *Numai întâmplarea face ca Andrei Cornea și Radu Parascivescu să nu fie printre destinatarii mei din Cartea întrebărilor, de aceea i-am ales pentru aceste mici și neîndestulătoare exerciții de admirație.* ■

tema lunii: „exerciții de admirație“

Gabriel Coșoveanu

Profesorul cuceritor de sever

I-am citit tratatele mai întâi fiindcă așa se cuvenea, pe vremea studiilor de filologie, apoi l-am cunoscut, cum altfel?, tot în preajma cărților. Era în „romanticii” ani '90, când încă

mai nutream iluzii, deși viața unora dintre noi avea un ritm binar: o zi dormeam năvalnic să emigrăm, cealaltă venea cu o frântură de mesaj întremător. Unii dintre oamenii care au emis acest gen de mesaj, în afară de părinți și de prieteni mai vechi, a fost **Paul Cornea**, trezorier al bunelor uzanțe și al tuturor secretelor care mențin bovarismul la o distanță salubă. Mi se părea că nu prea sunt înțeles – meteahnă teribilă, adică banală, a tinereții –, iar el m-a ajutat să pricep că sunt exact ce pot deveni. Și alții au pus umărul în procesul de „rezolvare” a unor vanități și aporii generate de senzația defazajului, mentalitar și, mai ales, temperamental, dar mulți au procedat aproape ca niște medici mereu în criză de timp, care-ți comunică, sec, faptul că ai puține alternative, și acelea firave. Era nevoie de un om cu tact, care să emane forță, prin simplul fapt că știe să-și poarte cu grație, de la înălțimea și povara unei vârste, inegalabilul stil specific unui *homme du monde accompli*. Pe vremuri, personalitățile impuse prin bibliografii și prin cotă publică mă aduceau sub cupola unui respect paralizant: erai foarte mulțumit să citezi de acolo, cu impresia persistentă că acea cunoaștere mediată de cabinetul de lectură îți transferă o cătine din valoarea modelului. Respectul a rămas, dar distanța a fost îmblânzită prin căldura incredibilă emanată de un savant care nu și-a sacrificat nici unul dintre atributele omenești în numele științei.

Cu smerenie în fața precarităților ființei, însă și dotat cu o fericită natură flegmatică, profesorul multor mari profesori din țara aceasta are o directe exemplară în abordare și conversație, ceea ce ne amintește, încă o dată, că *le meilleur goût est encore le plus simple*. Așa se face că erudiția, de regulă antipatizată, căci timorează, s-a înconjurat de dragoste, într-un larg scenariu paideic, unde deja dialoghează vreo patru generații, într-un regim de simultaneitate a ideilor. Mirabil este că multe dintre aceste idei vin tot de la cel care a creat modelul inițial, unul ce are ca axă *ascensio spiritualis*, dar care evită ordalia, ca metodă, favorizând *prietenia* cu credit ca și nelimitat. Profesorul, de la care vei auzi mereu un cuvânt miezos și o expresie ce te instigă imediat – și, din fericire, efemer – la invidie, are, funciamente, instinctul pedagogic și formativ, fel de a spune că nu l-a interesat nicicând să propage năzuința oarbă de cunoaștere, ci un set de instrumente

potrivite pentru armonizarea internă. Aceași aplecare spre buna gospodărire a vieții interioare, cu care, probabil, te naști, am sesizat-o, dimpreună cu alții, ale căror fețe se înseninau pe măsură ce vorbea, cumpănit și acablant, impunătorul maestru în care locuiește – și asta se vede în privirea de o alertețe îngrijorătoare pentru simulanți – un spiridui croit pe deconstruirea pompoșeniei. ■

Simona Vasilache

Un loc așezat

Îngăduiți-mi, din obișnuința, poate, a unor cărți (admirabile!) de mult despărțite de scriitorii lor, să abat puțin întrebarea, ori alegerea, dinspre un autor anume spre un loc care, într-un fel, îi conține, pe cei de azi și de ieri. În mișcare, în fotografi, în discuții tihnite, în toil evenimentelor și-n amintirile de-a valma, avându-și, totuși, discreta lor metodă. Vorbesc despre un popas urban, și cultural, cu *happening*-uri, ceainărie, grădină, cu noutăți și cu semi-anticariat, adică apariții ale anilor din urmă rătăcite, miraculos, prin pod, cu o mică și cochetă lume a copiilor, cu muzici și târguri de tot felul.

La **Cărturești**, fiindcă lui (ei, lor?) îi dedic acest *la mulți ani* admirativ, într-un dăru de deprindere fără țintă. Pentru că am timp, pentru că am treabă, pentru că mi-e în drum, în serile amortite de iarnă și-n amiezile toropite de vară. Pentru că n-au întotdeauna ce cauți – la raft sau la terasă, chiar când ești sigur că nu se poate să nu găsești *acolo* – dar fac cumva să nu îți supăraze. La urma urmei, nimic nu e de neînlocuit, și altceva îți face, irezistibil, cu ochiul...

Am fost acolo cu prieteni, în trecere sau cu zăbava unor taclale liniștite, culmea, în chiar buricul târgului cultural. Păstrează, așadar, foșnetul discuțiilor, al planurilor, plecând și întorcându-se pe o pagină de carte. Și întâmplarea că revin, fără programare anume...

E multă tinerețe, în înțelesul ei cel mai frumos, forfotind pe scările înguste, între încăperi și între etaje. Și tot atât șarm de modă veche, patina unui loc *aimable*. Unde am crezut, cândva, într-un ajun de Crăciun, că incredibila coadă a cadourilor cu gust, pentru masă sau pentru casă, și am descoperit, încântată, că era la cărți. Unde i-am întâlnit pe oamenii cărților, ai artelor, în atitudinile cele mai firești. Unde nu există public și autori, ci o atotstăpânitoare, neîngrădită, normalitate.

Sigur că în spatele locului sunt oameni. Pe unii i-am cunoscut, în timp, pe alții mai puțin. Tuturor, la zece ani de (con)locuire – studenția mea, și acum a studenților mei, ispiții, la răstimpuri, de un alt fel de afaceri – o mulțumire obligatorie. ■

Răzvan Voncu

Adevărata admirație e cea critică

Admirația nu este un sentiment pe care criticul să-l cultive prea des. Totuși, admir destul de mulți scriitori români contemporani. Nu pe toți, firește. Pe cei mai mulți, de fapt, îi admir *doar* ca scriitori. Ca oameni nu îi cunosc – sunt unul dintre criticii care caută să stea ceva mai departe de lumea literară –, sau, dacă îi cunosc, prefer să îi admir ca scriitori.

Înainte de orice, se cade spus că scriitorul român contemporan *merită* să fie admirat, chiar și (sau mai ales) de către criticul care, altminteri, îi desface cu bisturiul coaja operei și îi examinează măruntaiele, într-o operație rece, ce desfide, parcă, sutele de ore de trudă pe text ale autorului. Demersul poate părea cinic; în realitate, această disecție a textului este cea mai înaltă formă de admirație pe care și-o poate permite criticul. Cititorul obișnuit, chiar când admiră sincer – și se știe că acesta admiră mai intens și mai puțin diferențiat decât cel profesionist –, se oprește la *imi place/nu-mi place*. Fără a mai avea, cum spunea Lovinescu, politețea de a-și justifica sentința. Criticul trece întotdeauna dincolo de simpla judecată de gust, edificând un nou discurs, a cărui morală este tocmai admirația față de obiectul disecat.

Scriitorul român, așadar, ariza să fie admirat pentru că, ieri ca și azi, pe deasupra vremilor sub care, teoretic, stă, a reușit și reușește să ne ofere cărți bune, cărți după a căror lectură să rămânem, indiferent de gradul de profesionalism, cu un sentiment de împlinire. Nu e ușor să crezi într-o fantasmă, cum este scrisul, când de peste tot din jurul tău te ispitesc sirenele realității. Nu e ușor să îți mobilizezi energiile spirituale, pentru a transforma, după formula lui Barthes, „de ce-ul lumii” în „cum să scriu”. Faptul că, săptămână de săptămână, apar cărți bune, că orice cronicar, oricât de des ar scrie, are pe raft „reștanțe” (citește: cărți despre care *trebuia* să scrie, însă n-a avut când), pe mine mă umple de o reală admirație față de scriitorul contemporan. Și îmi dă un sentiment de confort: am decăzut în multe domenii, dar nu și în literatură. Aceasta rămâne unul dintre puținele aspecte normale ale vieții românești.

Admir, de prisos să precizez, **scriitori din toate generațiile literare**. Nu numai „bătrânii” sunt demni de admirație, ci și tinerii, mai ales în ziua de azi, în care adolescenții sunt de-a dreptul disuadați, de către însăși societatea de consum, să aleagă cariere în domeniul spiritului, în favoarea celor materiale. La scriitorii din generații mai vechi e de admirat, bunăoară, longevitatea unor opere construite în timp, la cei recent debutați, îndrăzneala de a alege alte formule literare decât cele în uz. Tipurile

de admirație nu trebuie amestecate între ele, adevărata admirație fiind cea precisă și necomplezentă.

Nu cred în admirația nediferențiată, neselectivă, cum nu cred nici în mefiența generalizată. Nu poți fi critic dacă nu admiri. Dacă nu scriitorul, măcar literatura lui. ■

Ana Chirițoiu

Nu intensitate, ci consistență

Dacă mi-aș declina capacitatea de a admira din toată inima – adică suficient cât să-l fac obiectul acestui text – pe vreunul dintre scriitorii care compun scena literară a momentului, probabil că multă lume s-ar grăbi să mă compătimească pentru lipsa acestei înălțătoare și utile facultăți. În plus, faptul n-ar fi cu totul adevărat. Nu lipsesc dimprejurul meu oameni care fără-ndoială că mi-ar merita admirația necondiționată, chiar și când n-ar ști ce să facă cu ea. Pe unii am avut privilegiul să-i cunosc, fie în trecut, fie îndeaproape, și nu pot să nu admit că la ei mă gândesc în momentele de îndoială („Ce-ar fi făcut cutare?”). Probabil asta ar fi suficient ca să-i transforme în obiecte ale admirației mele, la fel cum e și de vină, între altele, că nu s-a întâmplat așa.

Pe de-o parte, mă simt datoare să invoc în trecut, și nu ca pe-o scuză, paradoxul admirației: aceasta instaurează între subiect și obiect o distanță pe care admiratorul nu vrea decât s-o vadă dizolvată. Consecințele dizolvării sînt variate. Pot să amintesc aici admirațiile de la distanță și pline de efuziuni care mi-au animat adolescența provincială și i-au dat un ferm sens centripet, dar și căderile ulterioare de pe soclu, în care n-am văzut neapărat un lucru rău (pentru că încă îmi sună bine dictonul *pop kill your idols*), dar care n-au fost întotdeauna ușor de suportat.

Pe de altă parte, în România lucrurilor mai degrabă intense decât consistente, de fiecare dată când mă la valul căderii în admirație mută sau, dimpotrivă, acela al nihilismului, mă simt datoare să-mi amintesc că nici acesta, fie el oricît de teribilist, atrăgător și, uneori, potrivit, dar nici la fel de intensă admirație necritică nu m-au ajutat niciodată să mă emancipez cultural și uman. M-au ajutat și mă ajută, în procesul acesta îndelungat, cițiva oameni care mi-au devenit prea apropiați pentru a-i numi oficial și la care admir mai ales faptul că nu se lasă prea lesne admirați, dar și o serie largă de gesturi, atitudini sau idei întâlnite la un scriitor sau la altul, de vîrste și orientări diferite, din care mi-am făcut un colaj de uz propriu, aflat, așa cum cred că e și sănătos, într-o dinamică permanentă. ■